

Michał Mordan

Uniwersytet w Białymstoku

m.mordan@uwb.edu.pl

ORCID: 0000-0002-5709-3469

KILKA UWAG O FUNKCJONOWANIU I INTERPRETACJI NAZWISK POLAKÓW DYNEBURSKICH Z SUFIKSEM *-SKI/-SKA (-СКИЙ/-СКАЯ)* W LATACH 1945–1991

Początki masowego osadnictwa polskiego na obszarze Łotwy sięgają czasów panowania Zygmunta Augusta i wiążą się z rozwiązaniem w 1562 roku Zakonu Kawalerów Mieczowych, którego ostatni mistrz, wobec groźby napadu wojsk Iwana Groźnego, zwrócił się do króla Polski o pomoc. Konsekwencją tych wydarzeń było włączenie ziem zakonu do Rzeczypospolitej. Obszar Łatgalii i Widzeme wszedł w skład państwa polskiego jako Księstwo Zadźwińskie. Od tego momentu w Inflantach zaczęli masowo osiedlać się przedstawiciele polskiej magnaterii, urzędników sądowych i administracyjnych, duchowieństwa i zakonników, bogatej i drobnej szlachty oraz chłopów, pochodzących z Mazur, Mazowsza, Wielkopolski i bliższych ziem Wielkiego Księstwa Litewskiego (Jėkabsons 1993: 23–24; Ostrówka 2010: 139; Kuńicka 2020: 26). W początkowej fazie kolonizacji przedstawiciele niższych warstw społecznych było niewielu, jednak z powodów demograficzno-ekonomicznych szlachta polska zmuszona była do sprowadzania chłopów pańszczyźnianych z Polski i Litwy. Szczególnie dużo Polaków osiadło w Łatgalii. Poza osadnikami i urzędnikami przybyłymi z Korony w wyniku pierwszej fali migracji, polski substrat narodowościowy umacniał się tu wskutek polonizacji szlachty niemieckiej i szwedzkiej (Jankowiak 2010: 50; Ostrówka 2010: 139). O ostatecznym podziale Inflant zdecydowały postanowienia pokoju oliwskiego z 1660 r. W wyniku tego traktatu większa część kraju przeszła pod panowanie szwedzkie, natomiast ziemie południowo-wschodnie utrzymały się w strukturach Rzeczypospolitej Obojga Narodów i otrzymały nazwę Inflanty Polskie. Polskim księstwem lennym do 1795 r. pozostawała ponadto Kurlandia (Jėkabsons 1993: 23–24, 29; Barkowska 2008: 41–42; Ostrówka 2010: 138; Kuńicka 2020: 24–25). W czasach przynależności tych ziem do Rzeczypospolitej Łotysze byli w przeważającej części narodem chłopskim, natomiast wyższe stany społeczne skła-

dały się zasadniczo z obywateli pochodzenia obcego – przede wszystkim niemieckiego, a na obszarze Łatgalii właśnie polskiego. Polacy dominowali w tym regionie w sferze kultury, polityki i gospodarki (Barkowska 2008: 41–42).

W wyniku I rozbioru Rzeczypospolitej Łatgalia została włączona do imperium rosyjskiego (Barkowska 2008: 44; Ostrówka 2010: 138). Jej przynależność od 1802 r. do guberni witebskiej przyczyniła się do migracji ludności słowiańskiej, tym razem głównie pochodzenia białoruskiego, i silniejszego oddziaływania na te ziemie komponentu wschodniosłowiańskiego (Jankowiak 2010: 49). W okresie cesarstwa rosyjskiego pozycja polszczyzny i wiary katolickiej w Łatgalii – paradoksalnie – umocniła się, a stosunki Polaków z ludnością autochtoniczną się poprawiły (Jēkabsons 1993: 32; Kuņicka 2020: 26). Dochodziło do polonizacji znacznej części łatgalskiej inteligencji i chłopów. Jednocześnie jednak na szczeblu oficjalnym rozwój polskości w tej części Łotwy był skutecznie hamowany wskutek rusyfikacji (Jēkabsons 1993: 32–33; Ostrówka 2005: 88, 2010: 140; Kuņicka 2020: 26–27).

Po I wojnie światowej Łatgalia weszła w skład niepodległego państwa łotewskiego. Polacy zostali oficjalnie uznani za jedną z mniejszości narodowych, czego następstwem był rozwój szkolnictwa polskiego oraz powstanie wielu polskich organizacji kulturalnych, religijnych i politycznych (Karaś 1997: 69; Kuņicka 2020: 28–30). W pierwszych latach niezależności politycznej wielu Polaków opuściło Łotwę, ale już od lat 30. zaczęli przyjeżdżać z Polski robotnicy rolni (Kuņicka 2020: 28–29), co spowodowało powstanie nowych skupisk ludności (Ostrówka 2010: 142). Sytuacja osób narodowości polskiej uległa pogorszeniu w 1934 roku wraz z nastaniem autorytarnych rządów Kārļa Ulmanisa powiązanych z okresem silnej lettyzacji państwa (Jankowiak 2010: 49–50). W latach 1940–1941, a następnie po II wojnie światowej Łotwa znalazła się w strukturach Związku Radzieckiego. Okres przynależności do ZSRR przyczynił się do supremacji kultury i języka rosyjskiego (Jankowiak 2010: 49–50), dezintegracji społeczności polskiej oraz likwidacji polskich szkół i organizacji (Ostrówka 2010: 142–143; Kuņicka 2020: 30). Sytuacja ta zmieniła się dopiero u schyłku lat 80. XX wieku w okresie pierestrojki i odzyskania niepodległości przez Łotwę (Karaś 1997: 70; Ostrówka 2005: 89, 2010: 143).

Stolicą regionu łatgalskiego jest miasto Dyneburg (Daugavpils, Dźwińsk). W XIX-wiecznym opisie sporządzonym przez Gustawa Manteuffla (Manteuffel 1879 [2020]: 266) czytamy, że „[l]udność miejska składa się z Polaków, Żydów, Rusinów, Rosjan i w mniejszej ilości Niemców; wiejską zaś stanowią głównie łotewscy włościanie i polscy właściciele dóbr, z których jedni ród swój wiodą od krzyżacko-niemieckiej rycerskiej szlachty [...], drudzy zaś [...] należą do tych rodzin polskich i litewskich, które za czasów Rzplitej otrzymały tu nadania albo z innych powodów pierwiej lub później tu osiadły”¹. Już samo położenie geograficzno-kulturowe Łatgalii

¹ Szerzej o historii miasta zob. m.in. Manteuffel 1879 [2020]: 334–340.

przesądziło o wieloetnicznym i wielojęzycznym obliczu tego obszaru, wzmiankowane wyżej wydarzenia historyczne i procesy demograficzno-społeczne zaś podkreślają jego pograniczny charakter (por. Engelking, Golachowska, Zielińska 2008: 7–24; Jankowiak 2010: 48–49; Rembiszewska, Sikora 2016: 58). Przywołane za Ēriksem Jēkabsonem (Jēkabsons 1993: 42) dane źródłowe z okresu powojennego pokazują, że w 1959 roku łotewską SRR zamieszkiwało 59,4 tys. Polaków (3,1% ogółu ludności), w 1970 r. – 63 tys. (2,7%), w 1979 r. zaś – 62,7 tys. (2,5%; por. Ostrówka 2005: 89–90). Te uśrednione dane będą jednak niedoszacowane w stosunku do Łatgalii, gdzie odsetek osób narodowości polskiej był wyższy. Na przykład w Dyneburgu na przestrzeni całego XX w. Polacy stanowili kilkanaście procent mieszkańców miasta (w 1935 r. – 18% (na 51,2 tys.), w 1959 r. – 18% (na 66,6 tys.), w 1970 r. – 14% (na 100,4 tys.); Kurczewski 2009: 11). U schyłku XX stulecia miasto zamieszkiwało ok. 16 tys. Polaków (Karaś 1997: 70).

Celem niniejszego szkicu jest zwrócenie uwagi na osobliwości funkcjonowania nazwisk Polaków dyneburskich z formantem *-ski/-ska*² (*-ску(ў)/-ска(я)*) w latach 1945–1991, rozpatrywanych z punktu widzenia ustalania ich etymologii i odnotowanych w badanym źródle form językowych, oraz wskazanie okoliczności, których uwzględnienie może być przydatne do właściwej interpretacji antroponimów reprezentujących wskazany model nazewniczy. Materiał zaczerpnięto z książek mel-dunkowych (łot. *mājas grāmatas*, ros. *домовые книги*) zawierających personalia mieszkańców ulic Alejas, Cietokšna, Liepājas i Saules³.

Jak wiadomo, jednoznaczna – na ogół – identyfikacja właściwej nazwy miejscowej będącej bazą antroponimu odtoponimicznego⁴ jest możliwa wyłącznie na podstawie źródeł lub faktów historycznych, pozwalających na dostęp do zweryfikowanych informacji na temat przeszłości przodków nosiciela nazwiska (por. Walkowiak 2019: 13). Wobec braku odpowiednich danych dokumentalnych badacze napotykają przy analizie nazwisk odmiejscowych metodą filologiczną na szereg barier, możliwych do pokonania, ale prowadzących do zmniejszenia prawdopodobieństwa, że pochodzenie danego onimu zostanie objaśnione właściwie (Matu-

² Lub jego wariantami: *-cki/-cka*, *-dzki/-dzka* itd. (więcej na ten temat zob. np. Kaleta 1998: 41–43; Bioliak 2001: 5–19; Klinkosz 2010: 300). Nazwiska z omawianym sufiksem doczekały się wielu opracowań (zob. np. Rospond 1966: 1–12; Smoczyński 1966: 435–443; Matuszewski 1975; Gala 1986: 85–91; Mossakowska 1988: 45–46; Walczak 1988: 275–281; Kuć 2007: 136–144; Klinkosz 2010: 295–304 i in.).

³ Dokumenty przechowywane są w zbiorach Państwowego Archiwum Okręgowego w Daugavpils (Daugavpils zonālais valsts arhīvs), sygnatury: 1152/1/108–129, 493–523, 1489, 1496–1536, 2604–2637 i 1152/2/15–76, 192–257, 870–874, 1492–1566. Zgodnie z tytułem artykułu zostały uwzględnione wyłącznie nazwiska osób, w stosunku do których odnotowano polską przynależność narodową. W oparciu o wpisy do książek można stwierdzić, że w omawianym okresie Dyneburg zamieszkiwali przedstawiciele różnych narodowości, m.in. Łotysze, Łatgalowie, Polacy, Rosjanie, Białorusini, Ukraińcy, Litwini, Niemcy, Żydzi.

⁴ Trzeba też pamiętać, że bywają nazwiska na *-ski* o innej motywacji (np. patronimiczne).

siak 2006: 215). Do najczęstszych sytuacji – w omawianym kontekście – należą: 1) próba wyprowadzenia nazwiska od nazw miejscowych o podobnym brzmieniu, różniących się między sobą cechami fonetycznymi lub strukturalnymi (por. w analizowanym zasobie np.: *Завадская/Завадский* – od licznych n. m. typu *Zawada, Zawadka, Zawadki, Zawady* SG XIV 468–482, XV/2 716; *Калиновский* – od n. m. typu *Kalinów, Kalinowo, Kalinowa, Kalinówka* SG III 680–683, XV/2 40–41; *Кожуховская* – od n. m. typu *Kożuchów, Kożuchowce, Kożuchówek, Kożuchówka, Kożuchowszczyzna*, może też *Kożuchy* i in. SG IV 576–577, XV/2 151–152) i 2) wskazanie potencjalnego etymonu w postaci jednego toponimu, odnoszącego się jednak do kilku (czasami wielu) obiektów geograficznych, nieraz od siebie odległych (np. *Домбровская/Домбровский* – por. liczne n. m. *Dąbrowa* SG I 919–930, XV/1 393–394; *Залеский* – por. liczne n. m. *Zalesie* SG XIV 330–344, XV/2 711; *Карницкая/Карницкий* – por. n. m. *Karnice* (pow. błoński, turecki, mielicki) SG III 846, XV/2 59 itd.; zob. Matusiak 2006: 215). Podobnych dylematów jest naturalnie o wiele więcej (zob. np. Biolik 2001: 5; Matusiak 2006: 217–218; Klinkosz 2010: 304; Walkowiak 2017: 258).

Niektóre sytuacje pokazują bardziej złożony problem w zakresie eksplikacji etymologii nazwisk odmiejscowych z omawianym formantem. Obecność form antroponimów, nawet przy założeniu, że pochodzą one od tej samej nazwy miejscowej, mogła być konsekwencją zmiany brzmienia toponimu⁵, np. *Белковская* i *Бялковская* – por. n. m. *Bielkowce*, później *Białkowce* SG XV/1 144.

Poza nakreślonymi wyżej wątpliwościami materiał dyneburski cechują też inne, lokalne osobliwości, które winny być uwzględniane przy ustalaniu pochodzenia nazwisk funkcjonujących na tym terenie. Ta specyfika wynika zwłaszcza z pogranicznego charakteru miasta i regionu (Rembiszewska, Sikora 2016: 59–60) oraz złożonej historii Łatgalii (zob. wyżej), a w bezpośrednim kontekście – z funkcjonowania nazwisk Polaków w interesującym nas okresie w rosyjskojęzycznej przestrzeni językowej.

Pewien odsetek nazwisk na *-ski/-ska (-ский/-ская)* mogą stanowić tzw. nazwiska modelowe (Wolnicz-Pawłowska 2010: 277; Hrynkiewicz-Adamskich 2019: 275; por. Dacewicz 2004: 133) lub „sztuczne” (Nekanda-Trepka 1963: I, 3–676; Unbe-gaun 1989: 105, 169–175), jednak ten typ reprezentują przede wszystkim struktury utworzone od nazw miejscowych z zachowaną relacją między toponimem a pierwotnym nosicielem nazwiska. W związku z powyższym przy analizie należy uwzględnić w pierwszej kolejności nazwy miejscowe punktów geograficznych znajdujących się w obrębie lub w pobliżu omawianego obszaru (por. np. Szulowska 2003: 161; Dacewicz 2004: 131; Matusiak 2006: 215; Hrynkiewicz-Adamskich 2019: 269–273).

⁵ Liczne przykłady w SG. Por. też *Indeks nazw geograficznych w Liber chamorum* (Nekanda-Trepka 1963: II, 286–330).

W stosunku do materiału z Dyneburga, szczególnie dotyczącego okresu po 1945 r., przyjęcie takiej metody będzie nie tyle niewłaściwe, ile dalece niewystarczające. Po pierwsze, toponimy występujące w Łatgalii lub na terenach ościennych, które można byłoby uważać za podstawę nazwisk, występują znacznie rzadziej niż na obszarze rdzennej Polski (por. Rudolf-Ziółkowska 2003: 183–184), np. *Казловский* – por. n. m. *Kazłowa* (później Osuń, pow. dyneburski) SG III 938, VII 742, *Бжезовская/Бжезовский* – por. n. m. *Brzozówka* (pow. rzeżycki, ale też in.) SG I 425–427, XV/1 249–250, *Быковска / Быковская / Быковский* – por. n. m. *Wyków* (pow. rzeżycki, ale też in.) SG I 504–505, XV/1 286, *Вышемурская* – por. n. m. *Wyszomir* (pow. rzeżycki) SG XIV 156, *Ивановская* – n. m. *Iwanowsk*⁶, inaczej *Iwanówka* (pow. rzeżycki) SG III 321, ale też *Iwanowsk* (pow. ihumeński, klimowicki, orszański), *Iwanowo* (pow. wilejski, słucki, kobryński, lucyński i in.) SG III 321, XV/1 618, *Бялковская* – por. n. m. *Białkowszczyzna* (pow. nowoaleksandrowski, poniewieski, wiłkomierski, oszmiański) SG XV/1 125; *Докшинская* – n. m. (dwór) *Daukszyn/Dowkszyn* (pow. poniewieski) SG XV/1 390, n. m. *Daukszuny* (pow. poniewieski) SG XV/1 390, *Ошмянская/Ошмянский* – por. n. m. *Oszmiana* (ale też *Oszmiańce*, *Oszmianiec*, *Oszmianka* itd.) SG VII 751–755, XV/2 424–425). Po drugie zaś, jak już wspomniano, proces osadniczy osób narodowości polskiej na Łotwie nasilił się w XVI wieku. I choć obecnie Polacy Łatgalii są uważani za autochtonów, to w czasach Wielkiego Księstwa Litewskiego stanowili mimo wszystko element napływowy. Istotne jest przy tym, że migranci przybywali nie tylko z bliższych ziem Wielkiego Księstwa, lecz także z odleglejszych miejscowości Korony. Przyjmując, że okres powszechnego formowania się nazwisk przypada na XVI–XVIII wiek, przybysze mogli mieć już mniej lub bardziej dziedziczne nazwiska odmiejscowe na *-ski*⁷ motywowane toponimami z całego obszaru Polski etnicznej (por. Szulowska 2003: 161; zob. też Kaleta 1998: 34–35, 96–97). Po trzecie wreszcie należy pamiętać, że po epoce przedrozbiorowej z pierwszymi falami osadnictwa na obszar Łatgalii Polacy, którzy docelowo znaleźli się na terytorium Łotwy, bytowali także w kilku kolejnych strukturach administracyjno-ustrojowych. W czasach przynależności do imperium rosyjskiego miała miejsce migracja wewnętrzna, zachodząca *de facto* w obrębie jednego organizmu państwowego. Do Łatgalii przybywali mieszkańcy nie tylko z Litwy, Mazowsza czy innych ziem Królestwa Polskiego, lecz także m.in. z obszaru Białorusi, Ukrainy, Smoleńszczyzny – terytoriów carskiej Rosji, które również w znacznej części wchodziły w skład dawnej Rzeczypospolitej. Wśród ludności tych ziem wpływy polskie w antroponimii były zatem zaznaczone już wcześniej (zob. np. Unbegaun

⁶ Cytowana nazwa miejscowa jest przykładem toponimu zawierającego w strukturze formant *-sk-*.

⁷ Stanowiły one pewne *novum* w kresowej kulturze nazewniczej, jako że „na początku XVI wieku system antroponimii rusko-litewskiej był pozbawiony wzorca nazwiska »szlacheckiego«” (Hryniewicz-Adamskich 2019: 264).

1989: 201, 227; Korolëva 2022: 136–138). Kolejny etap przypada na okres istnienia I Republiki Łotewskiej. Poza lettyzacją w czasach niepodległego państwa, nasiloną szczególnie od 1934 r., dochodziło do kolejnych fal napływu do Łatgalii ludności polskiej z ustabilizowanymi już nazwiskami. Po 1945 r. miały z kolei miejsce ruchy migracyjne w obrębie ZSRR. Nierzadko były one podyktowane względami ekonomicznymi. Część ludności napływającej do łotewskiej Łatgalii z obszarów Litewskiej, Białoruskiej, Ukraińskiej SRR miała – jak już wspomniano – polskie korzenie, a zatem i „polskie” nazwiska na *-ski* (choć zapisywane na różne sposoby, w zależności od używanego języka). Wszystkie te okoliczności każą przyjąć, że u podstaw nazwisk Polaków Dyneburga (i okolic) mogą tkwić toponimy o bardzo szerokim zasięgu geograficznym, co w połączeniu z powtarzalnością wielu nazw miejscowych znacznie utrudnia dotarcie do faktycznego etymonu konkretnego nazwiska.

Kolejnym ważkim aspektem jest kwestia zruszczenia (w różnym stopniu poprawnego) nazwisk polskich i związane z tym ryzyko ustalenia błędnej relacji między antroponimem i motywującą go nazwą miejscową. O taką pomyłkę nietrudno w wypadku toponimów zbliżonych strukturalnie, z których jeden ukształtował się, na przykład, na bazie polszczyzny ogólnej, drugi zaś powstał na gruncie lub pod wpływem języków ruskich (zob. też Walkowiak 2017: 254, 2019: 14). W sytuacjach tego typu nie ma pewności, czy nazwisko powstało od nazwy miejscowej uwzględniającej cechy kresowe/wschodniosłowiańskie, czy też ukształtowało się na bazie nazwy polskiej i dopiero na etapie późniejszym zostało zruszczone przez kancelistów i w takiej postaci utrwaliło się w dokumentach. A być może mamy do czynienia z próbą transformacji onimu „na wzór rosyjski” dopiero w momencie wpisu do księgi meldunkowej. Oto przykłady nazwisk reprezentujących omawiany problem: *Дубицкая* – por. n. m. *Dubica* lub *Dubice* (pow. włodawski) SG II 186–187, *Dubica* (pow. brzeski) SG XV/1 444, *Dubicze* (pow. konstantynowski, lidzki, bielski, wołkowyski) SG II 187, SG XV/1 444, ale też *Dębica*, *Dębice*, *Dębicze*, *Dębicz* SG II 14–15, XV/2 407; *Дубовская/Дубовский/Дубовскис* – por. n. m. *Dubowa* (pow. kowelski, kobryński, dubieński, sokólski i in.) SG II 198, XV/1 447, *Dubowe* (pow. dziśnieński, wilejski i in.) SG II 199, XV/1 447, ale też liczne *Dębowa*, *Dębowo* SG II 24–28, XV/1 408–409 i in.; *Медуница/Медуницкая* – por. n. m. *Mieduniszki* (pow. wileńsko-trocki) IBMK, ale też *Mioduszów* (pow. dubieński) IBMK, *Miodusy* (liczne) SG VI 484, XV/2 338 i in.; *Вишневская/Вишневский* – por. n. m. *Wiszniew* (pow. wilejski i in.) SG XIII 623–624, *Wiszniewo* (pow. brastawski, święciański, suwalski, wileńsko-trocki) SG XV/2 691, IBMK, ale też *Wiśniewo* (pow. łomżyński, ostrowski, ostrołęcki) SG XIII 611–612, IBMK.

Rozpatrzmy wybrane osobliwości językowe analizowanych onimów. Formy słowotwórcze sufiksów reprezentowane są przez modele typowe dla ruszczyzny, np. *Врублевская, Далецкая/Далецкий, Жуковская, Липинский, Мазалевский, Микуцкая* itd. Trafiają się też, choć rzadziej, nazwiska z przyrostkami charak-

terystycznymi dla języka polskiego, np. *Архутовска, Гурски, Малаховска/Малаховски, Кузмицка*. Formy łotewskie z sufiksem stanowiącym ekwiwalent pol. *-ski*, ros. *-ский* (zob. np. Meżs 2017; por. Staltmane 1981: 77) są sporadyczne, por. *Веселовскис, Дубовскис, Мочульскис*⁸. Często występują formy oboczne typu *Ольшевска – Ольшевская*. Najistotniejsze w kontekście podjętej problematyki jest jednak to, że za pomocą odmiennych form była identyfikowana ta sama osoba: *Рачковски – Рачковский (Рачковски Владислав Бенедикт. – Рачковский Владислав Бенедиктович; ur. 1902), Рачковска – Рачковская (Рачковска Анастасия Касперовна – Рачковская Анастасия Касперовна; ur. 1898), Корнашевска – Корнашевская, Медунецка – Медунецкая (Медунецка Ванда Антоновна – Медунецкая Ванда Антоновна; ur. 1924)*, ponadto wspomniane w przypisie *Веселовская – Веселовскис* i in.

Więcej przykładów niekonsekwencji zapisu można odnotować na płaszczyźnie fonetycznej⁹. W różny sposób zapisywano m.in. polskie głoski [c'] i [dz']. Ich brzmienie oddawano za pomocą [t'], [d'], np. *Цветинский, Грудинский* lub [ц'], [дз'], np. *Лопоцинский, Нецецкая, Цвецинский, Хлудзинская*¹⁰. W konsekwencji dochodziło do zapisywania nazwisk członków jednej rodziny (można to stwierdzić na podstawie adresu zamieszkania) lub tego samego nosiciela w różnej postaci, np. cytowane wyżej *Цветинский – Цвецинский*. Opisowana sytuacja rodzi kolejne trudności interpretacyjne. Wobec niemożności dotarcia do wyjściowej formy onimu w wersji polskiej niełatwo jest stwierdzić, czy np. zruszczone nazwisko *Лутинская* w wersji polskojęzycznej brzmiało *Łutyńska* SNWPU VI 82 czy też *Łucińska* SNWPU VI 68. Jest to istotne, gdyż dopiero po ustaleniu formy polskiej można doszukiwać się nazwy miejscowej, będącej – faktycznym lub przynajmniej hipotetycznym – etymonem nazwiska. Inny przykład: nazwisko *Кветинская* można łączyć z n. m. *Kwiecin* (pow. dzisieński) SG V 31 lub (zaścianek) *Kwietyn* (pow. nowoaleksandrowski) SG XV/2 207. Przykłady tego typu można mnożyć.

Nazwiska zawierające polską głoskę rz były utrwalane w zapisie rosyjskim z zachowaniem dźwięku etymologicznego, np. *Бжезовская/Бжезовский, Гржибовская/*

⁸ Także w stosunku do kobiet (por. Rembiszewska, Sikora 2016: 61, 63), np. *Веселовскис Анеля Юсиф.* (ur. 1910; wymiennie z: *Веселовская Анеля Иосифовна*). Ponadto trzykrotnie zastosowano zapis z użyciem alfabetu łaćnińskiego: *Ražinskis Julijs Julija d.* (ur. 1923); *Švirskis Stanislavs Augusta d.* (ur. 1923), *Vasilevskis Marija Adolfa m.* (ur. 1919). Tu i dalej: ze względu na ochronę danych osobowych przykłady z pełnymi personaliami podaję wyłącznie w stosunku do osób urodzonych przed 1925 r.

⁹ Zastrzec należy, że zjawiska te pojawiają się w materiale dyneburskim wśród nazwisk wszystkich typów, jak również w grupie innych nazw osobowych (imion, patronimów).

¹⁰ Na marginesie warto dodać, że jeszcze w 1901 roku w Petersburgu wydano spis katolickich imion chrzestnych z zaleceniami transkrypcji imion polskich. Jedno z zaleceń brzmiało: „Польские *dź* и *ć* передавать в русской транскрипции черезъ [д] и [т] [...]” (cyt. za: Abramowicz 1993: 33). Uwaga ta dotyczy imion, ale można ją odnieść także do nazwisk polskich zawierających wspomniane głoski.

Гржибовский, Мержвинская, Одржеховская/Одржеховский, Хрженевская/Хрженевский, Ястржембская/Ястржембский (zob. też Korolëva 2022: 140), lub w wariantach oddających fonetykę rosyjską, np. *Андреевская/Андриевская/Андриевский* (wszystkie trzy formy w tej samej rodzinie), *Прилуцкий* itd. W praktyce mogło dochodzić do mieszania się postaci z *rz* i *r* przy kolejnych zapisach tego samego nazwiska. Tu również trudności nastęrcza powiązanie onimu z odpowiednią nazwą miejscową, np. dla nazwisk *Андреевская/Андриевская/Андриевский*, jeśli uzna się ich formy za zruszczone, można przypisać pochodzenie od n. m. *Andrzejewo* (pow. suwalski, ostrowski, sokólski, białostocki, oszmiański, święciański) IBMK, *Andrzejewszczyzna* (pow. dziśnieński) IBMK itp. Jednak nie można wykluczyć, że antroponimy te już w wersji pierwotnej ukształtowały się na gruncie wschodniostowiańskim (por. np. n. m. *Андреевск* w obwodzie briańskim)¹¹. Jeszcze inna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do odnotowanego w materiale nazwiska *Дворецкий*, które mogło pochodzić od toponimów zawierających w swej budowie zarówno *r* (bez względu na pochodzenie językowe), jak i *rz*, por. n. m. *Dworce* (pow. wileński, żółkiewski, brzeżański, brzeski, grodzieński, kobryński) SG II 234–235, XV/1 455, *Dworcy* (pow. piński, szawelski) SG II 235, *Dworcze* (pow. trocki) SG II 235, *Dworek* (pow. sztumski) SG II 235, może też *Dworyca* (pow. dziśnieński) SG II 236 lub *Dworyce* (pow. dziśnieński) SG II 236, *Dworzec* (pow. garwoliński, słonimski, trocki, wilejski, święciański, borysowski, nowogródzki i in.) SG II 236–237, IBMK, co również nie przesądza o zruszczeniu nazwiska (w momencie wpisu do dokumentu lub na etapie wcześniejszym).

W formach nazwiskowych typu *Земблицкий* głoska *e* (w wariantcie rosyjskim) może nie odzwierciedlać charakteru spółgłoski poprzedzającej w zakresie twardości/miękkości w polskim pierwowzorze (por. *Zemblicki*¹² – *Ziemblicki* SNWPU X 499)¹³.

Jedną z cech fonetycznych polszczyzny północnokresowej jest redukcja *e > y/i*. Znajduje ona odzwierciedlenie nie tylko w leksyce apelatywnej, lecz także w nazwach własnych, np. *Wirzbicka, Hironim* (Karaś 2010: 71; Ostrówka 2014: 54). Wśród antroponimów z omawianymi formantami odnajdujemy pary nazwisk typu *Селицкая/Селицкий* – *Силицкая/Силицкий*, przy czym stwierdza się formy oboczne w stosunku do tej samej osoby, por. ur. w 1905 roku *Селицкая Людвиг Карловна* i w innym miejscu: *Силицкая Людвиг Карловна*. Z ostrożnością należy zatem podchodzić do ustalenia etymologii nazwisk typu *Синявская/Синявский, Трицинский*

¹¹ *Андреевск (Брянская область)*, online: <https://www.puteshestvie32.ru/content/andreevsk> [dostęp: 29.11.2024].

¹² Niepoświadczony w SNWPU. Występuje w zasobie współczesnych nazwisk polskich (zob. np. <https://ans-elblag.pl/assets/upload/files/wydawnictwo/publikacje/20211018-partycypacja-w-samorządzie-terytorialnym-2021.pdf>, s. 363 [dostęp: 28.11.2024]).

¹³ Inną kwestią jest to, że motywujące nazwy miejscowe mogą odznaczać się zupełnie odmiennym pochodzeniem, por. n. os. *Zqb, ap. *zqb* oraz n. os. *Zięba, ap. *zięba, ziębić* (por. NP II 730, 741).

itp., ponieważ znane są zarówno nazwiska *Siniawski* SNWPU VIII 422, *Tryszczyński* SNWPU IX 603, jak i *Sieniawski* SNWPU VIII 401, *Treszczyński* SNWPU IX 582.

Nie da się też jednoznacznie stwierdzić, czy w wersji polskojęzycznej występowała samogłoska nosowa (por. *Ziemblicki* SNWPU X 499 – *Zięblicki* NP II 741 (może *Zemblicki* – *Zęblicki* (?) – zob. wyżej), podobnie np. *Домбровская*, por. *Dombrowska* SNWPU II 473 – *Dąbrowska* SNWPU II 372), choć pojawienie się form z *om*, *on*, *em*, *en* (w miejsce *o*, *ę*) w nazwiskach polskich z reguły należy traktować właśnie jako wynik rusyfikacji (jeszcze z czasów carskich) ze względu na częsty brak etymologicznego uzasadnienia (por. np. *Dombrowska* < ? – *Dąbrowska* < n. m. *Dąbrowa* < ap. *dąbrowa* < ap. *dąb*).

W badanym materiale pojawiają się formy oboczne z substytucją samogłoskową *o* > *a*, odzwierciedlającą wymowę (lecz nie ortografię) tej głoski w pozycji przed akcentem w języku rosyjskim, np. *Козловский* – *Казловский*. Nieraz egzemplifikacje dotyczą tej samej osoby lub rodziny: *Домбровская* – *Дамбровская* (por. wyżej), *Норовская* – *Наровская* (*Норовская Мария Михайловна* – *Наровская Мария Михайловна*; ur. 1883), *Праневская* – *Проневская* (*Проневская Геновефа Августовна* – *Праневская Геновефа Аугустовна*; ur. 1905), *Мочульскис* – *Мачульский*, *Коверский* – *Каверский*, *Корнашевский* – *Карнашевский*, *Корнашевская* – *Карнашевская*. Na obecność głoski (w wariacie pisemnym – litery) *a* mógł też mieć wpływ język białoruski. W niektórych nazwiskach można doszukiwać się sytuacji odwrotnej, tj. zapisu litery *o* na miejscu etymologicznego *a*, np. *Багинский* – *Богинский* (*Багинский Виктор Янович* – *Богинский Виктор Янович*; ur. 1923). Niekiedy jednak trudno jest ocenić, którą formę należy uznać za pierwotną (właściwą), gdyż nazwisko występujące wśród członków jednej rodziny lub odnoszące się do tej samej osoby można wyprowadzić od dwóch różnych miejscowości, w każdym wypadku bez zmiany wspomnianej głoski, np. *Качановская* – *Кочановская* (*Качановская Фелициана Александровна* – *Кочановская Фелициана Александровна*; ur. 1917), por. n. m. *Kaczanów* (później Zagórze) SG III 652, *Kaczanów* (część Przemyśla) SG III 652, *Kaczanowo* (pow. dziśnieński, wrzesiński, orszański) SG III 653, XV/2 37, *Kaczanowszczyzna* (pow. miński, święciański, stołpecki) SG III 653, XV/2 37, IBMK, *Kaczany* (pow. miński, wilejski) SG III 653, ale też *Koczanów* (pow. pińczowski, lidzki) SG IV 236, SG XV/2 99, *Koczanowo* (pow. lidzki) SG IV 237, *Koczany* (pow. wileński, oszmiański, wiłkomierski) SG IV 237 itd.

Wariantywność zapisu dotyczy też innych zjawisk językowych (poniższe przykłady również identyfikują tego samego nosiciela lub członków jednej rodziny). Jej przyczyny mogą tkwić w skojarzeniu ze strukturami typowymi dla antroponimii rosyjskiej, np. *Василевская* – *Васильевская*, *Василевский* – *Васильевский* (por. ros. nazwiska *Васильев/Васильева*; por. też np. nesonim *Васильевский остров* – wyspa w delcie Newy w Sankt-Petersburgu). Niejednakowo zapisywano nazwiska polskie z ó [u],

np. *Жултковская – Жолтковский – Желтковский – Жельтковский, Гурская – Горская*. Wolno przypuszczać, że współwystępowanie w księgach meldunkowych wymiennych postaci niektórych onimów wynikało z trudności w notacji nazwisk zawierających głoski lub ich połączenia charakterystyczne dla polszczyzny, a obce językowi rosyjskiemu, por. *Ястржембская – Ястрожемская (Ястржембская Ядвига Александровна – Ястрожемская Ядвига Александровна; ur. 1923), Ястржембский – Ястрожемский (Ястржембский Иван Валерьянович – Ястрожемский Иван Валерьянович; ur. 1921), Гржибовская – Грзибовская* i in. Oboczność mogła być skutkiem różnic między zapisem i wymową nazwiska w wersji polskiej, nie zawsze uchwytnych dla użytkownika innego języka, np. *Завадзкий – Завацкий*, lub innych czynników (być może pomyłką, wynikającą z niedostatecznej komunikacji między urzędnikiem i interesantem), np. *Барцевский – Барчевский*.

Przytoczone konstatacje upoważniają do ostrożnego traktowania takich par onimów jak np. *Круковская – Крюковская, Невидомская – Невядомский, Рыбчевская – Рибчевская, Черневская – Чернявская/Чернявский*. W tych wypadkach, w odróżnieniu od powyższych, zebrany materiał nie daje potwierdzenia, czy są to warianty jednego nazwiska, czy należałoby mówić o różnych jednostkach nazewniczych. Być może dalsze eksploracje źródłowe przyniosłyby bardziej satysfakcjonujące rozstrzygnięcia.

Na koniec dopowiedzmy, że dodatkowym utrudnieniem towarzyszącym ustalaniu pochodzenia nazwisk jest niedostateczne wykształcenie osób dokonujących wpisów do ksiąg meldunkowych. Analiza archiwaliów pozwala stwierdzić obecność zdeformowanych form niektórych nazwisk, zawierających omyłki czy nawet błędy językowe. Być może w niektórych sytuacjach odnotowany wariant odzwierciedla faktyczną (miejscową, dialektalną) wymowę nazwiska, inną od jego brzmienia w wersji urzędowej, choć trzeba przypuszczać, że podobne zdarzenia miały miejsce sporadycznie.

Zasygnalizowane spostrzeżenia prowadzą też do kilku wniosków natury ogólnej: 1. Wobec nierzadkich przejawów oboczności w zapisie personaliów (w tym dotyczących tej samej osoby lub rodziny) trudności mogą przysparzać wyliczenia statystyczne, ponieważ niekiedy niełatwo ustalić, które nazwiska należy uważać za warianty jednego antroponimu, a które traktować jako odrębne jednostki¹⁴. 2. Zróżnicowanie językowe nazwisk jest zjawiskiem typowym dla każdego obszaru pogranicznego, występuje ono nawet na terytoriach etnicznie jednorodnych. Wydaje się jednak, że w odniesieniu do Łatgalii ta specyfika pogranicza (por. Janko-

¹⁴ Ciekawe obserwacje poczyniła Ewa Wolnicz-Pawłowska w artykule pt. *Jak liczyć nazwiska?* (Wolnicz-Pawłowska 2015: 389–399), zainspirowanym monografią Feliksa Czyżewskiego pt. *Antroponiemia pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego w świetle inskrypcji nagrobnych. Część 1: Słownik nazwisk* (Czyżewski 2013).

wiak 2010: 48–55) przejawia się w systemie nazewniczym w sposób szczególny. Dodatkowo, ze względu na skomplikowane dzieje wielokulturowego miasta i regionu oraz konsekwencje społeczne z tym związane (np. małżeństwa mieszane narodowościowo), nazwiska różnego pochodzenia przeplatały się, często w następujących po sobie pokoleniach. 3. Jednocześnie jednak ten niejednorodny substrat językowo-kulturowy w większym stopniu przełożyłby się na problemy interpretacyjne raczej wśród nazwisk odapelatywnych, może też niektórych odimiennych i patronimicznych. Natomiast dylematy w zakresie ustalenia pochodzenia nazwisk odmiejscowych z przyrostkiem *-ski/-ska* wynikają przede wszystkim z samego faktu rusyfikacji form genetycznie polskich oraz błędów w zapisie, odnotowanych zarówno w księgach meldunkowych, jak też – co niewykluczone – w innych dokumentach sporządzonych w języku rosyjskim. 4. Komponent łotewski przejawia się w badanym materiale w stopniu minimalnym. 5. W ustaleniu i weryfikacji pierwotnych form nazwisk niewątpliwym wsparciem byłoby odszukanie zapisów danych osobowych w zabytkach piśmiennictwa z wcześniejszych okresów, zwłaszcza z epoki przedrozbiorowej.

Bibliografia

- Abramowicz, Z. 1993. *Imiona chrzestne białostoczan w aspekcie socjolingwistycznym (lata 1885–1985)*. Białystok: Dział Wydawnictw Filii UW w Białymstoku.
- Andreevsk (Brianskaia oblast') [Андреевск (Брянская область)]*. Online: <https://www.puteshestvie32.ru/content/andreevsk> [dostęp: 29.11.2024].
- Barkowska, K. 2008. „Przeszłość ocala, co jej potrzebne” – czyli polskie ślady w Dyneburgu. W: *Polija un Baltija kultūras dialoga*, red. K. Barkovska, A. Kazjukevičs, s. 41–50. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”.
- Biolik, M. 2001. Zmiany morfemiczne w nazwiskach polskich na *-ski* (Leksykalizacja, perintegracja i absorpcja morfologiczna). *Prace Językoznawcze* 3, s. 5–19.
- Czyżewski, F. 2013. *Antroponimia pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego w świetle inskrypcji nagrobnych. Część 1: Słownik nazwisk*. Lublin: Polihymnia.
- Dacewicz, L. 2004. *Nazwiska szlacheckie w XVII-wiecznych województwach podlaskim, brzesko-litewskim i trockim*. W: *Ze studiów nad językami i literaturami wschodniosłowiańskimi*, red. B. Tichoniuk, W. Wilczyński, s. 129–133. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Engelking, A., Golachowska, E., Zielińska, A. 2008. *Tożsamość, język, pamięć w sytuacji pogranicza. Uwagi wprowadzające*. W: *Tożsamość – język – rodzina. Z badań na pograniczu słowiańsko-bałtyckim*, red. A. Engelking, E. Golachowska, A. Zielińska, s. 7–24. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Gala, S. 1986. Rola antroponimicznego przyrostka *-ski* w kulturze nazewniczej. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* 32, s. 85–91.
- Hryniewicz-Adamskich, B. 2019. *Wstępne uwagi o typach i cechach językowych nazwisk szlachty powiatu lidzkiego w XIX wieku*. W: *Nazwy własne w języku, literaturze i kulturze*, red. A. Ry-

- gorowicz-Kuźma, K. Rutkowski, s. 263–283. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- IBMK – *Internetowa baza miejscowości kresowych*, oprac. E. Kamińska, A. Kamiński. Online: <http://www.kami.net.pl/kresy/> [dostęp: 21.11.2024].
- Jankowiak, M. 2010. *Wielonarodowość i wielokulturowość Łatgalii w aspekcie społecznym i historycznym*. W: *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego. Księga jubileuszowa na 1000-lecie Litwy*, red. J. Mędelska, Z. Sawaniewska-Mochowa, s. 48–55. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Jėkabsons, E. 1993. *Stosunki polsko-łotewskie na przestrzeni dziejów*. W: *Polacy na Łotwie*, red. E. Walewander, s. 23–44. Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Kaleta, Z. 1998. *Nazwisko w kulturze polskiej*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Karaś, H. 1997. *Język polski na Łotwie*. W: *Język polski poza granicami kraju*, red. S. Dubisz, s. 69–78. Opole: Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego.
- Karaś, H. 2010. *Cmentarze na Litwie jako znak wielokulturowego dziedzictwa Wielkiego Księstwa Litewskiego*. W: *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego. Księga jubileuszowa na 1000-lecie Litwy*, red. J. Mędelska, Z. Sawaniewska-Mochowa, s. 61–75. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Klinkosz, M. 2010. *Pomorskie odmiejscowe nazwiska na -ski i formanty pochodne pochodzące od różnych typów własności*. W: *Nazwy własne a społeczeństwo*, red. R. Łobodzińska, t. 1, s. 295–304. Łask: Oficyna Wydawnicza „Leksem”.
- Korolėva, I.A. 2022. *Smolenskoe shliakhetstvo: istoriko-kul'turologicheskoe i lingvisticheskoe opisanie (k problemie izuchenia familii Smolenshchiny)*. U: *Suchasnyia prablemy anamastyki. Zbornik artykulaŭ*, red. I.L. Kapuloŭ, vyp. 1, s. 136–142. Minsk: Belaruskaja navuka. [Королева, И.А. 2022. *Смоленское шляхетство: историко-культурологическое и лингвистическое описание (к проблеме изучения фамилий Смоленщины)*. У: *Сучасныя праблемы анамастыкі. Зборнік навуковых артыкулаў*, рэд. І.Л. Капылоў, вып. 1, с. 136–142. Мінск: Беларуская навука].
- Kuć, J. 2007. *Nazwiska z sufiksem -ski/-cki w XVII-wiecznych księgach parafii mokobodzkiej. Conversatoria Linguistica. Międzynarodowy Rocznik Naukowy* 1, s. 136–144.
- Kuņicka, K. 2020. *Polacy i język polski w Łatgalii / Polji un poļu valoda Latgalē*. Daugavpils: Latgales Reklāma.
- Kurczewski, J. 2009. *Wstęp*. W: *Polacy nad Dźwiną*, red. J. Kurczewski, M. Fuszara, s. 7–16. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Manteuffel, G. 1879 [2020]. *Poļu Inflantija / Inflanty Polskie*. Rīga: Jumava – Polonika.
- Matusiak, I. 2006. *Nazwiska odmiejscowe na terenie dawnego komornictwa jeziorańskiego na Warmii (XVII–XVIII w.)*. *Onomastica* 51, s. 215–228.
- Matuszewski, J. 1975. *Polskie nazwisko szlacheckie*. Łódź–Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Mežs, I. 2017. *Latviešu uzvārdu arhīvu materiālos. Latgale*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
- Mossakowska, B. 1988. *Z badań nad antroponimią Warmii w XVI–XVII wieku (nazwiska z sufiksem -ski)*. *Slavia Occidentalis* 45, s. 45–46.
- Nekanda-Trepka, W. 1963. *Liber generationis plebeanorum („Liber chamorum”)*, wyd. W. Dworzaczek, J. Bartyś, Z. Kuchowicz, cz. 1–2. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- NP – Rymut, K. 1999–2001. *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1–2. Kraków: Wydawnictwo Naukowe DWN.
- Ostrówka, M. 2005. Regiolekt polski na Łotwie. *Biuletyn PTJ* 61, s. 87–99.
- Ostrówka, M. 2010. *Polsko-łotewskie związki historyczne, kulturowe i językowe w przeszłości i obecnie*. W: *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego. Księga jubileuszowa na 1000-lecie Litwy*, red. J. Mędeliska, Z. Sawaniewska-Mochowa, s. 138–149. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Ostrówka, M. 2014. Napisy nagrobne w Rzeżycy i Krasławiu (Łotwa) jako przykład koegzystencji kultur i języków w Łatgalii. *Acta Baltico-Slavica* 38, s. 40–66.
- Rembiszewska, D.K., Sikora, K. 2016. Slawiańskie elementy v familiakh sovremennykh zhitelei Vilian / Viļani (vostochnaia Latviia) [Славянские элементы в фамилиях современных жителей Вилян / Viļani (восточная Латвия)]. *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls* 8, l. 57–65. Online: <https://journals.ru.lv/index.php/LATG/article/view/2230/2255> [dostęp: 21.11.2024].
- Rospond, S. 1966. O nazwiskach na -ski. *Poradnik Językowy* 1, s. 1–12.
- Rudolf-Ziółkowska, E. 2003. *Uwagi o dwudziestowiecznej antroponimii Polaków na Kresach południowo-wschodnich*. W: *Metodologia badań onomastycznych*, red. M. Biolik, s. 177–187. Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego.
- SG – Sulimierski, F., Chlebowski, B., Walewski, W. red. 1880–1902. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I–XV. Warszawa: Kasa im. Józefa Mianowskiego. Online: http://dir.icm.edu.pl/Slownik_geograficzny/ [dostęp: 21.11.2024].
- Smoczyński, P. 1966. *O semantycznych i morfologicznych właściwościach sufiksu -ski w nazwiskach polskich*. W: *Studia językoznawcze poświęcone Doktorowi Stanisławowi Rospondowi*, red. M. Adamus i in., s. 435–443. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- SNWPU – Rymut, K. 1992–1994. *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, t. 1–10. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- Staltmane, V.Ē. 1981. *Latyšskaia antroponimija. Familii*. Moskva: Nauka. [Сталтмане, В.Э. 1981. *Латышская антропонимия. Фамилии*. Москва: Наука].
- Szulowska, W. 2003. *O antroponimii szlachty mazowieckiej w XVI wieku*. W: *Metodologia badań onomastycznych*, red. M. Biolik, s. 157–166. Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego.
- Unbegaun, B.O. 1989. *Russkie familii*. Moskva: Progress. [Унбегаун, Б.О. 1989. *Русские фамилии*. Москва: Прогресс].
- Walczak, B. 1988. *Z dziejów pewnego stereotypu nazewniczego („szlacheckie” nazwiska na -ski, -cki)*. W: *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej*, red. E. Homa, s. 275–281. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Walkowiak, J.B. 2017. O rozbieżnych etymologiach nazwisk polskich i litewskich. *Acta Baltico-Slavica* 41, s. 251–265.
- Walkowiak, J.B. 2019. *Litewskie nazwiska Polaków. Słownik etymologiczno-frekwencyjny*. Poznań: Wydział Neofilologii UAM w Poznaniu.
- Wolnicz-Pawłowska, E. 2010. *Czy istnieje polskie nazwisko mieszczańskie? W: Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, red. I. Sarnowska-Gieffing, M. Graf, s. 267–278. Poznań: Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
- Wolnicz-Pawłowska, E. 2015. Jak liczyć nazwiska? *Onomastica* 59, s. 389–399.

Some remarks on the functioning and interpretation of surnames of Daugavpils' Poles with the suffix -ski/-ska (-skii/-skaia) in the years 1945–1991

Summary

The personal names of Poles in the far Eastern Borderlands is an issue relatively underexplored in onomastics. The anthroponymy of the inhabitants of Latgale developed in complicated historical, socio-political, and cultural-linguistics circumstances, so describing the functioning of onymic units, mainly from the perspective of determining their origin, requires special caution. These assumptions of an intra- and extra-linguistic nature became the starting point for the analysis of source material taken from Daugavpils' house residents registration books from 1945–1991. With regard to place-based surnames with the suffix *-ski/-ska (-skii/-skaia)* and its variants, the emphasis is put on the etymological aspect and the recorded linguistic forms. Apart from the typical difficulties associated with the interpretation of this type of surnames, other circumstances should also be taken under careful scrutiny when examining the Daugavpils' material. These include: 1) equal consideration of place names (as potential etymons) from the entire area of the former Polish-Lithuanian Commonwealth, 2) establishing correlations between surnames and toponyms – phonetically similar, but with different linguistics features, caused by the influence of Polish, East Slavic languages, and the Northern Borderland dialect, 3) paying special attention to the alternation of forms resulting from the russification of surnames and the influence of local linguistic peculiarities and idiolectal factors.

Keywords: linguistics – onomastics – anthroponymy – surnames – suffix *-ski* – Latgale – Daugavpils.

Adj. Marta Falkowska